

Prof. zw. dr hab. Bożena Muchacka
Uniwersytet Pedagogiczny im KEN
W Krakowie

Kraków, 14.12.2019 r.

Recenzja pracy doktorskiej Pani mgr Leokadii Urbaniak

**pt. „Skuteczność wybranych metod aktywizujących w doskonaleniu mowy
i osiąganiu gotowości do nauki czytania dzieci sześciolletnich”**

napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Katarzyny Krasoń

1. Tematyka pracy i jej aktualność

Mowa i czytanie są głównymi czynnikami czynności kulturowego bytowania człowieka. Należą do fundamentalnych umiejętności zapewniających uczniom powodzenie szkolne, właściwe funkcjonowanie społeczne oraz stanowią podstawę samokształcenia i samodoskonalenia. Przygotowanie dziecka do właściwego postrzegania oraz posługiwania się i doskonalenia własnej mowy i czytania domaga się właściwej aktywnej postawy, zarówno tychże dzieci jak również osób edukujących. Bezdyskusyjna wartość mowy i czytania każe postawić pytanie: jakie metody sprzyjają w rozwoju i doskonaleniu tych dwóch wartości? Problematyka ta domaga się podejmowania badań teoretycznych oraz empirycznych w pedagogicznie pogłębionej refleksji naukowej. Problematyka doskonalenia mowy i gotowości do nauki czytania w kontekście właściwych metod aktywizujących do tych czynności należy do spektrum kategorii pedagogicznych, które posiadają szczególny wymiar interdyscyplinarności. Integralnie wiąże się między innymi z psychologią rozwojową, pedagogiką przedszkolną i wczesnoszkolną, filozofią osoby, dydaktyką i neurodydaktyką oraz z innymi dyscyplinami i subdyscyplinami naukowymi.

Pedagogika wobec tej problematyki nie może pozostać neutralna. Przy całej swej niepodważalnej wartości stanowi ważny obszar dyskursu w gronie naukowców, jak i praktyków wychowania i edukacji dziecka sześciolatniego.

Z dużym więc zainteresowaniem przyjmuję zapoznanie się z dysertacją doktorską Pani mgr Leokadii Urbaniak, pytając jakie kwestie dotyczące „skutecznych wybranych metod aktywizujących w doskonaleniu mowy i osiągnięciu gotowości do nauki czytania dzieci sześciolatnich” porządkuje oraz, co wnosi nowego w obszar omawianego dyskursu. Już samo odniesienie tejże problematyki do zagadnienia nudy wzbudza ciekawość intelektualną. Doktorantka we wstępie zaznacza za M. Żylińską, że „z badań przeprowadzonych przez T. Shors wynika, że neurony umierają z nudów i wcale tu nie chodzi o znaczenie przenośne” (s. 7). Interesującym poznawczo jest także odpowiedź na pytanie o inspiracje, które spowodowały podjęcie się tegoż ważnego a zarazem trudnego zadania. Autorka zaznacza, że jest nią „wzbogacenie warsztatu pracy o nowe rozwiązania metodyczne i zastosowanie ich w praktyce pedagogicznej, bo tylko wtedy możliwe będzie przeżywanie radości z osiągniętych sukcesów wychowanków” (s.7).

Sformułowany temat pracy, zgodnie z wymogami metodologicznymi tego rodzaju prac naukowych, jest wyjątkowo ważny, perspektywiczny, problemowy oraz jednoznacznie określa przedmiot badań.

Podjęty przedmiot badań wynika obiektywnych przesłanek poznawczych. Treści dysertacji mieszczą się w przestrzeniach paradygmatu społecznego oraz paradygmatu humanistycznego. Oba te paradygmaty wyznaczają teoretyczno – empiryczny wymiar rozprawy doktorskiej.

2. Ocena struktury recenzowanej dysertacji

Rozprawa „Skuteczność wybranych metod aktywizujących w doskonaleniu mowy i osiągnięciu gotowości do nauki czytania dzieci sześciolatnich” łącznie liczy 282 strony. Strukturalnie rozprawa zawiera wstęp, dziesięć rozdziałów, podsumowanie, bibliografię, spis tabel, spis rysunków oraz aneks. Należy postawić pytanie: czy rozdział 5 zatytułowany „Opis czynników eksperymentalnych zastosowanych

w badaniach” nie powinien być połączony z klasycznym czwartym rozdziałem metodologicznym. Praca posiada brak streszczenia w języku polskim i w języku angielskim.

Wstęp zawiera informacje o motywach podjęcia się omawianego zagadnienia w kontekście jego celowości, co w swej czytelności ułatwia lekturę dysertacji. Owa celowość „porusza dwa istotne zagadnienia, które są obecne w pracy nauczyciela przedszkolnego na co dzień. Pierwsze jest związane z rozwojem mowy dziecka sześciolatniego oraz osiągnięciem jego gotowości do nauki czytania. (...) Drugie zagadnienie dotyczy wykorzystania wybranych metod aktywizujących – kinezylogii aktywizującej i analizy kinetycznej tekstu literackiego – na zajęciach z dziećmi sześciolatnimi” (s. 5).

Pozostały ogląd rozprawy pozwala dostrzec jej w miarę należyty układ, uprządkowanie omawianej problematyki, jej odpowiednie uszczegółowienie, które znajdują między innymi w usystematyzowanym podziale treści poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów. Jak wyżej zaznaczyłam dyskusyjnym jest potrzeba połączenia rozdziału szóstego z rozdziałem piątym rozprawy.

Podkreślić należy, że poszczególne rozdziały Doktorantka oparła na ważnym kryterium nadrzędności i podrzędności poszczególnych części składowych.

Praca ma charakter interdyscyplinarny i subdyscyplinarny w naukach pedagogicznych, dotyczy nowych problemów, których opracowanie przynosi potrzebne i oczekiwane jednostkowo i społecznie konstatacje edukacyjno-wychowawcze.

Rozprawa jest autentycznie twórcza poznawczo, spełnia w pełni formalne, merytoryczne i metodologiczne kryteria empirycznych, uzasadnionych w założeniach teoretycznych prac pedagogicznych.

3. Ocena merytoryczna pracy

Część teoretyczna

Część teoretyczną stanowią rozdziały pierwszy, drugi i trzeci.

Rozdział pierwszy zatytułowany „Charakterystyka rozwoju poznawczego dziecka w wieku przedszkolnym” posiada dwa podrozdziały, które odpowiadają na zasadnicze pola poznawcze omawiające: wybrane procesy poznawcze dziecka w wieku przedszkolnym oraz jego rozwój emocjonalny (ss. 11-30). W podrozdziale pierwszym Autorka omawia: percepcję wzrokową i percepcję słuchową dziecka przedszkolnego, jego uwagę i pamięć, myślenie i mowę w odniesieniu komunikacyjnym i językowym.

Pojęcie rozwoju poznawczego analizowane jest między innymi w aspekcie zabawy dziecka. Szczególne miejsce ma definicyjność rozwoju poznawczego w ujęciu E. Claperade, S. Szumana, W. Dynera, B. Muchackiej i innych naukowców z tegoż dyskursyjnego obszaru.

Rozdział drugi zatytułowany „Neurokognitywne założenia rozwoju dziecięcego mózgu” (ss. 31 -39) jest logiczną kontynuacją merytorycznej zawartości rozdziału pierwszego. Zawiera cztery podrozdziały traktujące o: wielozmysłowym pobudzeniu rozwoju dziecka, neuroprzebiegach w procesie uczenia się dziecka, lateralizacji funkcji mózgowych oraz teorii systemów dynamicznych w rozwoju dziecka.

Autorka w sposób syntetycznie uporządkowany dokonuje teoretycznej aplikacji neurokognitywnych założeń rozwoju mózgu dziecka do postawionej tezy założeniowej, twierdzącej, że „zapropozowanie najmłodszym odbiorcom metod aktywizujących będzie przyczyniało się do wzmożonego rozwoju struktur mózgowych, podniesienia efektywności uczenia się oraz osiągnięcia wysokiego rozwoju gotowości do podjęcia nauki w szkole (s. 31). Interesującym poznawczo jest czwarty podpunkt tegoż rozdziału dysertacji traktujący o teoriach systemów dynamicznych w szerokiej przestrzeni rozwoju małego dziecka.

Trzeci rozdział dysertacji doktorskiej noszący tytuł „Osiągnięcie gotowości do nauki czytania przez dziecko sześciolatnie” (s. 40-81) w kontekście przedmiotu badań omawia: przebieg procesu przyswajania czytania, metody nabywania gotowości do nauki czytania ze szczególnym uwzględnieniem metod alternatywnych, roli nauczyciela w zdobywaniu umiejętności czytania oraz przestrzeni przedszkola jako środowiska wspomagającego przygotowanie dziecka do nauki czytania. W sposób

bardzo umiejętny i precyzyjny Autorka analizuje pojęcie terminu gotowości, dokonując przeglądu dotychczasowych teorii, między innymi E. Jaszczyszyn i A. Brzezińskiej. Na podstawie tych teorii tworzy własną mapę „gotowości”, którą przedstawia w schemacie w formie rysunku na stronie 42 rozprawy. Mapa ta konsekwentnie łączy się z treściową zawartością następujących podrozdziałów pracy.

Część metodologiczna i empiryczna

Analiza opracowanych założeń metodologicznych badań i ich wyników

W czwartym rozdziale „Metodologia badań własnych” został zawarty pełny i logiczny zestaw najważniejszych założeń badawczych (ss. 82-113) zaprezentowano począwszy od przedmiotu i celu badań, problemów i hipotez badawczych, zmiennych i wskaźników, metod, technik i narzędzi badawczych, terenu, organizacji, przebiegu badań, charakterystyki grupy badanej a skończywszy na uzasadnieniu metody statystycznej. Należy postawić pytanie odnoszące się to tytułu tegoż rozdziału. Czy nie poprawniej byłoby zatytułowanie go jako: „Metodologiczne założenia własnych badań empirycznych”. Wówczas rozdział piąty, który także jest w swej strukturze treściowej rozdziałem metodologicznym byłby częścią metodologicznych założeń całościowych, bez potrzeby wyodrębniania go jako osobnego rozdziału.

Pozytywnie oceniam intencję badawczą rozprawy, która podejmuje problem skuteczności wybranych metod aktywizujących w doskonaleniu mowy i osiągnięciu gotowości do nauki czytania dziecka sześciolatniego.

Praca skonceptualizowana jest wysoce poprawnie. Pole problematyki założeniowej to zagadnienie doskonalenia mowy i gotowości do nauki czytania w kontekście kinezylogii edukacyjnej i analizy kinetycznej tekstu literackiego. Problematyka założeniowa jest integralna z przedmiotem badań który został jasno sprecyzowany, jest nim rozwój mowy dzieci sześciolatnich i ich gotowość do nauki czytania (s. 82).

Doktorantka słusznie wyodrębniła cele szczegółowe badań empirycznych. Jako cel eksploracyjno-weryfikacyjny określiła „rozpoznanie i opisanie efektów powstałych w wyniku wprowadzenia wybranych metod aktywnych w tym na podniesienie poziomu kompetencji językowych i osiągnięciu gotowości do nauki i czytania przez

dzieci sześćoiletne". Cel praktyczny to „rekomendacje i sformułowane dla nauczycieli (...) wskazanie warunków pedagogicznych oraz metod wspomagających nabywanie kompetencji komunikacyjnych wychowanka". W uszczegółowieniu celu praktycznego Autorka wskazuje na: „opracowanie programu oddziaływań edukacyjnych uwzględniającego wprowadzenie wybranych metod aktywnych, praktyczne sprawdzenie skuteczności programu oddziaływań wprowadzonych metod aktywnych w ramach eksperymentu pedagogicznego oraz modyfikacje i opracowanie narzędzi diagnostycznych do pomiarów ilościowych i jakościowych komponentów poziomu mowy i gotowości do nauki czytania dzieci sześćoiletnych" (s. 83).

Słusznym byłoby wskazanie przez Autorkę rozprawy na cel główny dysertacji, który byłby logicznym scaleniem celu eksploracyjno-weryfikującym i celu praktycznego.

Rozpoznanie dowodne usytuowane jest w dwóch głównych problemach badawczych: a) „Czy i w jakim stopniu wprowadzenie ćwiczeń z kinezylogii edukacyjnej ma wpływ na rozwój mowy dziecka i na osiągnięcie dojrzałości do nauki czytania dzieci sześćoiletnych", b) „Czy i w jaki sposób zastosowanie analizy kinetycznej tekstu lirycznego wpływa na rozwój mowy dziecka i na osiągnięcie dojrzałości do nauki czytania dzieci sześćoiletnych". Problemy główne zostały poddane uszczegółowieniu, które uwidacznia diagram nr 1 (s. 85). Diagram ten treściowo jest poprawny, jednakże jego forma budzi zastrzeżenia co do wizualnej czytelności.

Moc różnicująca problematyki głównej i szczegółowej nadała bezwzględnej wartości postawionym hipotezom głównym: „Wprowadzenie ćwiczeń z kinezylogii edukacyjnej ma wpływ na rozwój mowy dziecka i na osiągnięcie dojrzałości do nauki czytania dzieci sześćoiletnych" (Hipoteza 1), „Zastosowanie analizy kinetycznej tekstu lirycznego wpływa na rozwój mowy dziecka i na osiągnięcie dojrzałości do nauki czytania dzieci sześćoiletnych" (Hipoteza 2). Hipotezy te poddane zostały rozbudowanym uszczegółowieniom i są logicznie powiązane z problematyką badawczą. Przedstawione zostały w formie diagramu nr 2 (s. 86). Jednakże i ten diagram od strony wizualnej budzi zastrzeżenia.

Zmienne są zgloalizowane trafnie i należycie wskaźnikowane.

Jako metodę weryfikującą zróżnicowania użyto proste statystyki istotnościowe, a dla obrazu rozkładu cech aktywności proste statystyki miar centralnych. Zastosowania te są właściwe i poprawne. Jako zasadniczą metodę Doktorantka użyła naturalny eksperyment pedagogiczny, do którego dobrała technikę grup równoległych w ujęciu Solomona (s. 92).

Autorka właściwie dobrała rozbudowany wachlarz narzędzi badawczych, między innymi: test Gotowości do Nauki Czytania A. Brzezińskiej, Test dojrzałości Szkolne B. Wilgockiej Okoń, Test do Badania Słuchu Fenomowego J. Gruby, Arkusz badania Gotowości Szkolnej MAC, Diagnozę edukacyjną E. Tryzno, opowiadanie wg Piageta.

Organizacja i przebieg badań posiada trzy etapy:

- a) Diagnostyczny; „identyfikacja indywidualnych preferencji badanych dzieci w trzech grupach w celu określenia poziomu mowy i gotowości do nauki czytania”,
- b) Zajęć eksperymentalnych; „ze szczególną analizą jakościową i ilościową wyników obserwacji oraz poziomu mowy i gotowości do nauki czytania”,
- c) Analiza zebranego materiału i zestawienie wyników.

Badania zostały przeprowadzone w Przedszkolu nr 4 w Nowym Targu na trzech reprezentatywnych grupach. Czynniki eksperymentalne opisane w rozdziale piątym w przeprowadzonych badaniach są uzasadnione w kontekście przedmiotu badań i poparte teoretyczno – praktycznymi wskazaniem między innymi E. Gruszczyk – Kolczyńskiej oraz C. Grzywniak.

Cała struktura części metodologicznej rozprawy służy prezentacji podjętej intencji poznawczej.

Kolejne pięć rozdziałów pracy to analiza zebranego materiału badawczego będącego w logiczności z częścią teoretyczną i założeniami metodologicznym z właściwymi odniesieniami do pedagogicznego i edukacyjnego praxis. Traktują w kolejności o: „skuteczności metody kinezylogii edukacyjnej w doskonaleniu mowy dziecka sześciolatniego w świetle badań własnych” (ss. 140 – 157), „Skuteczności metody kinezylogii edukacyjnej w osiągnięciu gotowości do nauki czytania dziecka sześciolatniego w świetle badań własnych” (ss. 158 – 170), „Skuteczności metody

analizy kinetycznej w doskonaleniu mowy dziecka sześciolatniego w świetle badań własnych” (ss. 171 - 187), „Skuteczności metody analizy kinetycznej w osiągnięciu gotowości do nauki czytania dziecka sześciolatniego w świetle badań własnych” (ss. 188 – 199).

Rozdział dziesiąty omawia „efektywność metody kinezylogii edukacyjnej oraz analizy kinetycznej tekstu literackiego – ujęcie porównawcze” (ss. 200 – 209). Po zapoznaniu się z tym rozdziałem, na wskroś autorskim Doktorantki, stwierdzam, że cel badań został zrealizowany nie tylko ogólnie i szczegółowo ale cała rozprawa służy edukacji celem doskonalenia mowy i osiągnięciu gotowości do nauki czytania dzieci sześciolatnich.

Wyniki badań przedstawione są w sposób uporządkowany podług problematyki wiodącej i szczegółowej. Ich interpretacja powiązana jest z założeniami teoretycznymi oraz dowodzi szerokiego rozeznania w badanej problematyce. Wnioski są wyprowadzone zasadnie i dogłębnie zinterpretowane.

Badania mają charakter ilościowo – jakościowy. Dysertacja stanowi swoiste kompendium wiedzy o problemach związanych z zastosowaniem metody kinezylogii edukacyjnej oraz analizy kinetycznej tekstu literackiego w doskonaleniu mowy i osiągnięciu gotowości do nauki czytania dzieci sześciolatnich.

Podsumowanie recenzowanej dysertacji stanowi otwarcie dla ważnych badań i projektów edukacyjno - wychowawczych realizowanych w kształceniu mowy i czytaniu dzieci.

Literatura przedmiotu badań jest imponująca pod względem ilościowym i jakościowym. Została poddana w całości analizie, w tym fenomenologicznej i hermeneutycznej. Autorka odnosi się także do netogarfii, która została właściwie wykorzystana.

Przedstawiona do oceny praca doktorska Pani mgr Leokadii Urbaniak, o charakterze teoretyczno-empirycznym jest ważnym przyczynkiem dla rozwoju pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej w konstelacji rozwoju mowy dziecka i procesu czytania.

W rezultacie szczegółowej analizy pracy doktorskiej Pani mgr Leokadii Urbaniak „Skuteczność wybranych metod aktywizujących w doskonaleniu mowy i osiągnięciu gotowości do nauki czytania dzieci sześciolatek” napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Katarzyny Krasoń stwierdzam, że spełnia ona niezbędne warunki określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami), która z mocy ustawy art. 33 ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455) mających zastosowanie do niniejszego przewodu. W związku z tym stawiam wniosek do Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie do publicznej obrony a Doktorantkę do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

